

Notícies del Parc

pàgines 3, 4, 5, 6 i 7

Flora

La cartografia dels hàbitats
CORINE al Parc Natural
del Cadí-Moixeró

Jordi Carreras, Albert Ferré
i Artur Lluent

pàgines 8, 9, 10 i 11

Fauna

El mussol pirinenc
(*Aegolius funereus*)

Àngel Bonada. Lutra AM
pàgines 12, 13, 14 i 15

Recerca

La freqüentació a la
Tartera del Pedraforca
Queralt Tor i Ignasi Soriano
pàgines 16, 17, 18, 19 i 20

Opinió

Joan Pous i Porta,
president de la Junta
Rectora del Parc
pàgina 21

Itineraris

De Béixec al Querforadat
i a Estana vorejant
el serrat Moster

Manel Figuera
pàgines 22 i 23

Llegendes i tradicions

La llegenda del
castell de n'Hug

Albert Rumbo
pàgines 24

Activitats

Premi al Parc Natural
del Cadí-Moixeró
pàgina 25

Entrevista

Josep Garcia Muixí
"Pep Jaumet":

cantant i Trementinaire d'Honor
pàgines 26 i 27

el picot negre

**el picot
negre**

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓ

juny 2010
número 15

La freqüentació a la Tartera del Pedraforca

Introducció

La popularització del Pedraforca com a destinació d'excursionistes, escaladors i curiosos en general fa que la freqüentació hi sigui molt alta, cosa que comporta efectes negatius sobre el medi. Els més evidents i alhora preocupants són els que afecten els hàbitats més fràgils, com és cas dels de la conegudíssima tartera del Pedraforca o de Saldes¹. Cal dir aquí que en realitat l'indret no és ocupat només per tarteres, sinó més aviat per un mosaic integrat, a més de les tarteres, per prats pedregosos d'ussona i pinedes esclarissades de pi negre (que cobreixen respectivament un 52%, un 41% i un 7% de les prop de 20 ha d'extensió de la Tartera).

Fa poc més d'un any ens vam plantejar l'elaboració d'un estudi per fer una primera valoració de la problemàtica esmentada. Els objectius eren caracteritzar-hi la freqüentació tant pel que fa al nombre d'excursionistes com a les pautes temporals i espacials que seguien, i també avaluar els efectes més evidents sobre el

substrat i la vegetació. Per això, amb el suport del Parc, vam dur a terme recerques bibliogràfiques i, sobretot, treballs de camp durant l'estiu del 2009. Els resultats els va presentar una de nosaltres (Q. T.) com a treball de final de carrera de la llicenciatura de Ciències Ambientals, sota la direcció de l'altre autor. El text que segueix vol ser un resum d'aquest estudi, o si més no un recull dels aspectes més destacats.

Quanta gent passa per la Tartera i per on

Tot i que les primeres ascensions documentades al Pedraforca daten de finals del segle XIX, no és fins a mitjan segle XX que esdevenen regulars i cada vegada més nombroses, tant per la generalització de la pràctica de l'excursionisme com per la puixança de l'escalada. Posats a destacar un moment clau, assenyalaríem la inauguració l'any 1949 del refugi Lluís Estasen, punt d'inici de l'itinerari "clàssic" utilitzat des de llavors per in comptables excursionistes: refugi - coll del Verdet - cim del Pollegó superior - Enforcadura - Tartera - refugi.

16

el picot negre

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓ

juny 2010
número 15

(¹) Escrivim Tartera amb majúscula quan ens referim al topònim; en canvi, fem tartera sense majúscula per designar l'hàbitat pedregós.

RECERCA

La freqüentació a la
Tartera del Pedraforca

**Queralt Tor
i Ignasi Soriano**

Departament de Biologia
Vegetal (Botànica)
Universitat de Barcelona.

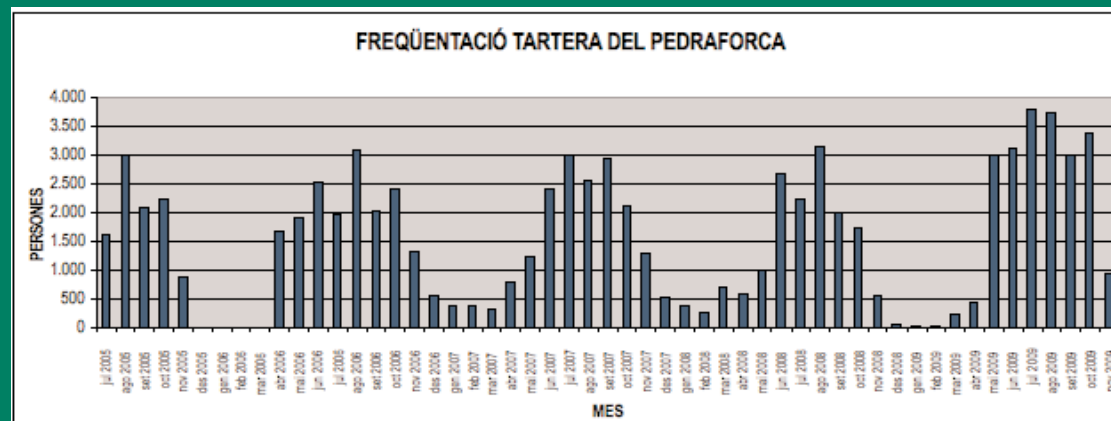
Fotografia:

Pedraforca des de la carretera
de Saldes

**Arxiu del Parc Natural
del Cadí-Moixeró**

RECERCA

La freqüentació a la
Tartera del Pedraforca

Des de l'estiu del 2005 estem en condicions d'estimar la freqüentació en diversos punts dels camins del Pedraforca gràcies als comptadors de pas instal·lats pel Parc, un dels quals es troba al camí d'accés a la Tartera, i per tant permet comptabilitzar el nombre de persones que hi circulen.

A la figura 1, hi hem representat el nombre de visitants enregistrats mensualment pel comptador durant el període 2005-2009. Aquestes dades mostren que en el període esmentat hi van transitar de mitjana unes 16.500 persones/any, amb un màxim el 2009 en què se superaren de poc les 21.500. Quant a la distribució en el decurs de l'any, val a dir que encara que hi ha visites tots els mesos de l'any, prop del 85% es concentren del maig a l'octubre, és a dir, en el període en què el massís no està nevant. Les dades diàries, d'altra banda, mostren pics de visitants els festius i caps de setmana, amb un màxim de 653 l'11 d'octubre de 2009, diumenge.

Pel que fa als itineraris de baixada seguits pels visitants, les nostres observacions de camp van evidenciar a grans trets l'existència d'una ruta principal i d'un parell més de secundàries.

La ruta principal la utilitzen aproximadament tres de cada quatre excursionistes, i és de bon tros la que presenta més impactes causats per la freqüentació. Transcorre sobretot per la part central de la Tartera, en part per àrees tarteroses de pedra petita localment molt erosionades, i en

part per zones de prat; a la zona baixa, un ramal travessa un clap de pineda. En alguns trams, sobretot de les parts alta i mitjana, el camí es troba molt malmès o, ras i curt, ha desaparegut, de manera que els excursionistes es veuen obligats a baixar per allà on poden. Això representa una dificultat afegida en el trànsit per aquestes zones erosionades, on desplaçar-se i mantenir l'estabilitat no sempre és fàcil; no és d'estranyar, per tant, que la major part dels rescats de muntanya que es produeixen en el massís es localitzin en aquests trams.

El 25% restant dels visitants transita per rutes que podem considerar secundàries, i que recorren les zones laterals. Una ressegueix el costat proper al Pollegó inferior, travessant sobretot zones de prat i tarteram de pedra força grossa, i per tant bastant estables; aquí els camins són en general poc evidents. La segona ruta, un xic més transitada, s'acosta al Pollegó superior, i travessa sobretot tarteres amb pedres de mida intermèdia.

En resum, doncs, podem afirmar que la freqüentació al Pedraforca es troba força concentrada tant en l'espai (itinerari principal) com en el temps (mesos d'estiu, quan la Tartera no està protegida per la neu i el glaç), dues circumstàncies que, plegades, agreugen si més no localment els impactes del trepig que se'n deriven.

Figura 1:

Freqüentació mensual de la Tartera en el període 2005-2009. Fem notar que en alguns mesos d'hivern no s'hi han enregistrat visitants pel mal funcionament dels comptadors a causa del gel.

Queralt Tor i Ignasi Soriano

17
el picot negre

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓ

juny 2010
número 15

18

el picot negre

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓjuny 2010
número 15

Efectes de la freqüentació

Com hem indicat, els impactes derivats del trànsit per la Tartera són nombrosos, variats, i sovint apreciables a simple vista. En general, es poden observar a bastants llocs, tot i que afecten de manera força diferent les zones de tartera i de prat. Quant a les pinedes, semblen poc afectades, sobretot perquè l'espès sotabosc de boix i ginebrons les fa de molt mal transitar.

En les tarteres, els efectes més evidents es relacionen amb el moviment de les pedres, que té conseqüències tant sobre la distribució i la forma de les pedres mateixes com sobre la vegetació. Les zones altes, força pendents, pateixen importants problemes d'erosió; en

bastants indrets fins i tot hi aflora la terra viva per la manca de pedra com es pot observar en la figura 2. Ben al contrari, a les parts baixes hi ha indrets amb importants acumulacions, que en alguns casos arriben a enterrar parcialment arbres d'alguns metres d'alçada com el de la figura 3.

D'altra banda, el moviment derivat del trànsit de persones (i d'isards) provoca el desgast de la superfície de les pedres. Aquestes adquireixen formes arrodonides, ben diferents de les cantelludes pròpies de les de les tarteres poc freqüentades, en les quals, a més, sovint s'hi observa colonització per part de líquens endolítics que el fregament elimina del tot. A part de la forma arrodonida esmentada, les pedres de les zones més transitades solen tenir un color blanc molt característic sobretot als períodes secs, a causa del polsim de carbonat càlcic que se'n desprèn. Aquest tret permet diferenciar de ben lluny els camins i les zones més freqüentades com podem observar a la figura 4.

Pel que fa a la vegetació, tot i que les plantes de les tarteres es troben poc o molt adaptades al desplaçament de les pedres gràcies a òrgans subterranis ben desenvolupats, quan els moviments són molt importants o molt bruscos

aquestes adaptacions no solen ser suficients. De fet, a les àrees molt transitades, la coberta vegetal, escassa fins i tot en condicions naturals (els recobriments mitjans es troben al voltant d'un 10%), és pràcticament inexistent i la riquesa d'espècies molt baixa.

Per a les plantes sembla tan perjudicial l'erosió com l'acumulació de pedres. En el primer cas, perquè poden ser arrencades pel trepig (cas de les zones molt erosionades on queden desprotegides), o bé pel moviment mateix de les pedres; i en el segon cas, perquè poden quedar enterrades parcialment o totalment en les zones d'acumulació (ens remetem un altre cop al pi de la figura 3).

En els prats d'ussona, els efectes derivats de la freqüentació són aparentment més limitats i estan relacionats bàsicament amb el trepig, com a conseqüència del qual les plantes poden quedar parcialment o totalment arrencades. En molts indrets, el trepig compacta i erosiona la terra, i això fa que moltes arrels quedin descobertes i que el trepig subsegüent les malmeti: generalment les plantes es van assecant i en van morint les parts més afectades. Els individus més susceptibles de ser trepitjats són els més propers als camins, principalment les tofes d'ussona (*Festuca gautieri*), que és l'espècie més abundant en aquesta mena d'ambients.

RECERCA

La freqüentació a la
Tartera del Pedraforca

Fotografies:

Figura 2:

Zona de tartera de la part mitjana-alta molt erosionada pel trànsit d'excursionistes, on aflora la terra.

Figura 3:

Pi situat a la base de la Tartera mig enterrat per les pedres procedents de les zones més altes
Queralt Tor i Ignasi Soriano

RECERCA

La freqüentació a la
Tartera del Pedraforca

Fotografies:

Figura 4:

Vista general de la part alta de la Tartera on podem observar clarament les zones més freqüentades.

Figura 5:

Imatge aèria i mapa de zones, segons el grau d'afectació.
Queralt Tor i Ignasi Soriano

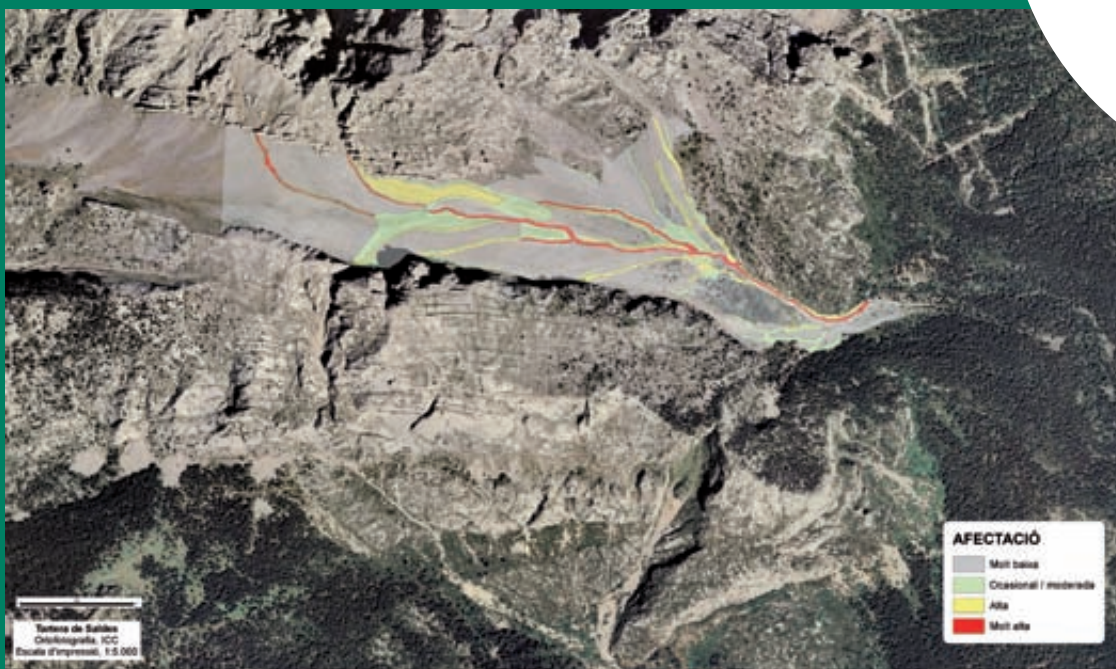
Localització i intensitat dels impactes

A la figura 5 hem representat sobre una imatge aèria la distribució i la magnitud d'aquest conjunt d'impactes en l'àmbit de la Tartera. Per establir el grau d'afectació hem utilitzat una escala de quatre categories: 0, nul o gairebé; 1, moderat (impactes observables però dispersos); 2, alt (impactes observables i abundants); 3, molt alt (impactes molt abundants, observables fins i tot a distància; es correspon sobretot amb els camins principals).

Fem notar que poc més de dues terceres parts de la superfície de la Tartera (un 68,6 % en projecció plana) presenta una afectació nul·la o gairebé; les zones d'aquestes característiques es corresponen sobretot amb les parts poc freqüentades properes als pollegons. Les àrees amb afectació moderada totalitzen un 17,1 %, escampat per tota la Tartera, mentre que el 10 % amb un grau d'afectació alt es localitza sobretot a l'entorn dels camins principals; cal destacar, però, per l'extensió, la clapa de prats i tarteres de la part mitjana-alta del costat del Pollegó

superior (figura 2), un dels indrets on els camins es troben més desdibuixats. Finalment, les àrees amb un grau d'afectació molt alt totalitzen un 4,3 % de la superfície, i corresponen sobretot al traçat dels camins principals de la zona central.

De tot plegat se'n desprèn que, sortosament, la situació de la Tartera en conjunt no sembla especialment dolenta. Els principals impactes es concentren en el 4,3% esmentat, corresponent als camins principals i a l'entorn més proper, unes zones que a hores d'ara semblen difícilment recuperables, com no fos a costa d'impedir-hi el trànsit d'excursionistes, una mesura difícilment aplicable per raons òbvies. En canvi, sí que sembla raonable adoptar mesures adreçades, a curt termini, a impedir l'expansió de les àrees amb graus d'afectació 1, 2 i 3, i a un termini mitjà i llarg a millorar-ne les condicions, de manera que la major part de les àrees de grau 1 i 2, i potser algunes de nivell 3, poguessin passar a 0.

19
el picot negre

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓ

juny 2010
número 15

Què s'hi pot fer: algunes reflexions

Atès l'estat de determinades zones i assumint que en els propers anys es mantindrà o augmentarà l'afluència de visitants (si més no aquesta sembla ser la tendència), pensem que caldria reformular algunes de les directrius de gestió que s'hi han aplicat fins ara per fer més compatible la preservació del medi natural amb la freqüentació d'excursionistes i escaladors. Sense renunciar a l'aprofitament d'un producte turístic de primer ordre com és el massís del Pedraforca, caldria fer èmfasi a aconseguir que els visitants generessin l'impacte mínim per tal de preservar-ne els valors naturals i ecològics. Val a dir que el Parc i els ajuntaments de la zona són ben conscients d'aquesta problemàtica, i tenen a les agendes respectives diverses actuacions en aquest sentit.

Una primera mesura que a hores d'ara sembla ja urgent seria canalitzar la freqüentació al llarg de tota la Tartera per un sol camí, com d'altra banda ja es va fer amb la pujada al coll del Verdet. Per això caldria condicionar alguns dels trams actuals i traçar-ne de nous allà on això no fos possible, essent molt respectuosos amb el medi, és clar. S'aconseguiria així garantir la preservació de les zones poc afectades i, amb temps, fer possible la millora d'altres amb graus d'afectació mitjà o alt. A més, un camí en bones condicions també tindria efectes positius per a la seguretat dels excursionis-

tes, perquè facilitaria el desplaçament per zones perilloses en les condicions actuals.

Un altre conjunt d'actuacions prioritàries (tant com arreglar el camí) són les relacionades amb la informació per conscienciar els visitants de l'estat deficient d'algunes àrees. A la pràctica, es podrien incloure referències bàsiques sobre l'estat de la Tartera i dels efectes de la freqüentació en cartells informatius situats en punts estratègics, com també fer-hi esment en les ressenyes dels itineraris.

També seria recomanable dur a terme un seguiment periòdic de la qualitat de la Tartera, sobretot a les zones amb més problemes, que hauria de preveure la presa de diferents dades de camp. Amb el temps, s'obtidria un registre de l'evolució de la Tartera molt útil per avaluar l'efectivitat de les mesures de gestió: tant de bo que la nostra aportació signifiqui un primer pas en aquesta direcció.

En resum, pensem que no cal ni de bon tros renunciar a baixar per la popularíssima tartera del Pedraforca, però sí a fer-ho de qualsevol manera, arrossegant pedres, trinxant plantes i contribuint a malmetre-la i a fer-la cada cop més perillosa. Tanmateix, sí que cal que tots plegats (administracions, centres excursionistes, ciutadania en general...) prenguem consciència de la seva fragilitat i fem tot allò que estigui en les nostres mans, primer per aturar i després per revertir el procés de degradació d'aquest element tan peculiar del nostre patrimoni natural.

RECERCA

La freqüentació a la Tartera del Pedraforca

20

el picot negre

revista informativa
del PARC NATURAL
del CADÍ-MOIXERÓ

juny 2010
número 15

Fotografia:

Pedraforca des de Gósol
Arxiu del Parc Natural
del Cadí-Moixeró